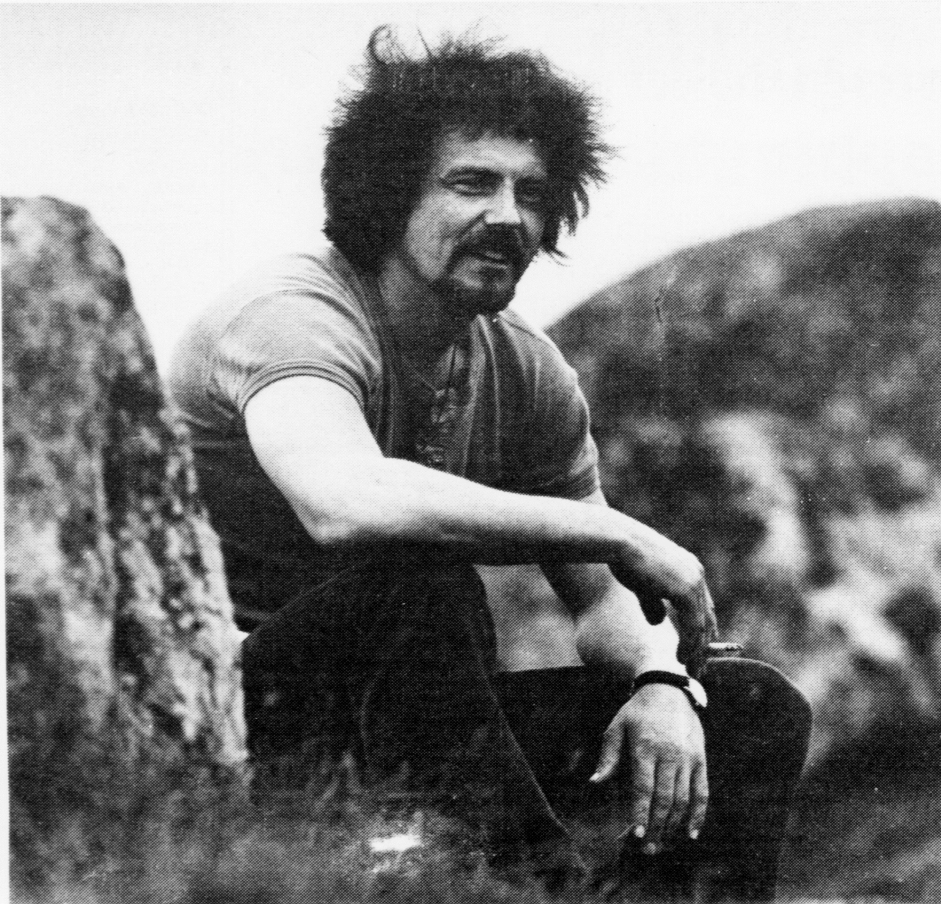

Magnus Dam Jacobsen til áminningar

Hvussu skjótt eitt menniskja við íbygdum gávum búnað til listarmann — hetta er ein spurningur um gróðrarlíkindi. Tað er ikki nóg mikið hjá einum yrkjara ella rithøvundi at hava gávur. Tað krevst eisini, at onkur veit av hesum gávu og kann geva teimum tann stuðul, tær hava brúk fyri og ta eggjan, tær hava uppborið. Eisini eftir at rithøvundurin er komin fyri seg, er tað umráðandi, at hann ikki skrivur út í tóman heim, men at onkur svarar hansara avbjóðingum, at hann virkar í einum samfelag, sum er so stimbrandi og á einum so høgum andaligum stigi, at hann stóðugt kann veksa og koma viðari.

Tá ið Magnus Dam Jacobsen fyri umleið fýra árum síðani legði frá landi sum føroyskur rithøvundur, var tað týðiligt, at her komu gávur til sjónar, sum leingi, alt ov leingi, høvdu verið krógvaðar. Tað var greitt, at hevði hann livað í einum landi, har tað at skriva var ein meira sjálvsagdur partur av gerandisdegnum enn her hjá okkum, har tann andaligi sjónarringurin var rúmari, kvalitetskrevini hægri og tað listarlaga miljeið meira eggjandi enn í Føroyum, hevði langt síðan verið brostið fyri nev hjá honum. Tað var samstundis greitt, Magnus visti av hesum og ætlaði at taka tað aftur, sum so leingi hevði verið ógjørt, tí at umstøðurnar høvdu tarnað honum. Tey fýra árin, hann virkaði sum rithøvundur, arbeiddi hann í einum tempo og við einum eldhuga og einum nærlagni, sum eru ókend her um leiðir. Hann skrivaði tvær bókur, sum báðar verða standandi í føroyskum bókmentum. Hann gav út tvey yrkingasøvn, eitt eftir pápa sín, eitt eftir seg sjálvan. Hann skrivaði eitt ótal av itrivum og hugleiðingum. Hæddi í hvussu var fýra bókur í umbúna — tvær av teimum vóru at kalla lidnar og skuldu koma út um stutta tíð. Hann var á tremur av hugskotum og uppskotum til blaðútgávu og bókaútgávu. Og hann gjørdi tað bragd, sum eingin føroyingur hevur gjørt honum eftir, einsamallur og uttan hjálp at skapa sitt eigna forlag, eitt forlag, sum bar seg. Hóast Magnus ikki var komin í hæddina sum rithøvundur — og hetta er sjálvandi ikki ein atfinning at tí, hann hevur skrivað, tað eg meini, er at hann í framtíðini fór at skapa nakað uppáttur betri — er eingin ivi um, at hann, við

teimum báðum bókunum, hann hevur skrivað, hevur skapt sær ein varða í føroyskum bókmentum og peikað á eina nýggja sýn í føroyskum bókmentaligum virki.

Tað eru triggjar orsøkir til hetta.

Lat okkum taka høvuðsorsøkina fyrst. Magnus var erligasta menniskja, sum hevur skrivað á føroyskum. Hann fortaldi í sínum bókum og brøvum um seg sjálvan, sínar egnu royndir, sínar sigrar, sínar ósigrar. Tað mesta av tí, ið higartil hevur verið skrivað á føroyskum, kemur undir tað, vit kalla sosialrealismu. Høvundurin greiðir frá tí, hann sær runda um seg, men ansar væl eftir at avdúka sum minst um seg sjálvan.

Magnus tók gekkas kortin av sær sjálvum. Bókmentliga var hetta ein nýskapin við lít. Men tað er ikki alt. Fjá fólk eru so ovbyrjað av neurosum sum føroyingar, og fá fólk eru so trek at viðganga hetta sum føroyingar. Magnus skar hol á henda svullin. Tað var tankavekjandi at lesa hansara BROT ÚR DAGBÓK. Tað, sum fekk ein at

hugsa, var ikki bara brotini sjálvi, tað var meira kontrasturin millum brotini og hitt, sum stóð í bløðunum. Øðrumegin lesa vit hesi »brotini úr dagbók«, full av gleði, eldhuga, vreiði, áløpum, viðhvørt djúpum, viðhvørt grunnum hugleiðingum, altíð við navni undir. Hinumegin standa hesi undarlaga ússaligu lesarabrevini, har fólk liggja væl vard aftan fyri barrikadur av dulnevnum og senda eitradar pilar eftir navngivnum menniskjum. Lesarabrevini hjá Magnusi settu eitt av okkara tjóðareykkennum — tað bangna, lúnka, ónda huldumannalyndið — í relieff.

Onnur orsøkin er stilistisk. Tað eydnaðist Magnusi at skapa eitt eyðkent, livandi skringarlag — beint frameftir, í støðum staccato-kent, óheft av krøvum frá pedantum og puristum, ein spegilsmynd av hansara eina sjáldsama konversationshegni. Við tað at hann samstundis altíð skrivaði tað, hann meinti, og læt kenslurnar fara avstað við sær, fekk hansara skringing ein kvalitet, sum er heilt sjáldsamur: hann

gjørdi tað bragd alt fyri eitt at fáa kontakt við lesaran. At lesa eitt blað við eini hugleiðing av Magnusi í, var nakað sum at koma til eina veitslu, har tú — millum øll hesi fólkini, sum hver ansar væl eftir at spæla sin keðiliga sjónleik til litar — knappliga mótir einum menniskja, sum er opið, visir sína sorg og sína gleði. Tú brellaðist eftir greinum hjá Magnusi, og hugurin til at lesa tær minkaði ikki fyri tað, um tú ikki hevði áhuga fyri evninum, hann viðgjørdi. Tú las altíð hansara greinir fyrst, líka sum tú altíð í donskum bløðum fyrst lesur greinirnar hjá Ebbe Reich Kløvedal ella Dan Turéll.

Magnus skapti sær hóast ringar umstøður eitt navn sum rithøvundur. Tað er tí eingin ivi um, at hann — og hetta er tann triðja orsøkin — hevur givið teimum, sum av ringum umstøðum eru tarnað ella seinkað í at realisera seg sjálv sum listarfólk, vón og treysti. Magnus hevði ikki — sum fleiri av okkum, ið fáast við at skriva — gingið í studentaskúla ella tikið nakað akademiskt prógv. Tað er eingin ivi um, at

ein dygg útbúgving bara kann vera ein fyrimunur hjá teimum, ið ætla sær at skriva ella yrkja (at hon viðhvørt tarnað skipandi evnum er ein annar spurningur, sum ikki skal viðgerast her). Tað hevði eydnast Magnusi, hóast hann ikki hevði fingið ta skúlagongd, sum hann innast inni alla tíðina hevur longst eftir, at vinna sær tann kunnleika, sum ikki bara er ein stuðul, men er neyðugur hjá einum rithøvundi. Hann las, lurtaði og egg-leiddi. Hann skapti sær sín egna skúla, sitt egna universitet. Tú hevði varhugan av, at tann lærdomur — skaldskapur, tónleikur, bókmentir — sum hann ognaði sær, fall sum regn á tystan bæ. Hann er eitt fyridømi hjá øllum útbúgvingarligum býtisbørnum. Ein kemur í hesum viðfangi at hugsa um svenska høvundin Ellen Key, sum í sínum bjartskygdum hugleiðingum tað, hon kallaði »sjálens evolution«, samannar mannahugin við eitt nám, sum verður djúpari, tá tú gevur í tí. Tað er aldrin ov seint at læra, at leggja heimin undir seg, at ognar sær kunnleika til

allar heimsins yrkjarar, komponistar og heimspekingar.

At hugurin hjá Magnusi til at læra og lesa ikki var sprottin úr leysum lofti, men hevði samband við, at hann kom úr einum heimi við stórum ansi fyri tónleiki og bókmentum, kann ikki undirstrikast ov týðiliga.

Eg kom at kenna Magnus Dam Jacobsen í 1974, tá eg sum ein av blaðstjórnunum á Oyggskeggja var við til at seta nøkur av hansara BROT-UM ÚR DAGBÓK upp. Hann stakk ofta inn á gólvið í tí føroyska húsinum um hesa tíðina, og hann var altíð inspirerandi at fáa at vitja. At hann samstundis færdi eitt djavrt stríð imóti, sum tað tyktist, íbygdum sálarligum konfliktum, vistu vit, hóast eingin grunaði ella skilti, hvussu hart hetta stríðið var. Tvey ár seinni, í 1976, kom eg at hava eitt nærri samarbeiði við Magnus enn kanska nakar annar skrivandi føroyingur. Hetta komst av, at Magnus um heystið 1976 skeyt upp, at vit skuldu fara undir at skipa fyri eini anthologi eftir Rikard Long, at savna saman og geva út tað besta av tí, sum Rikard Long hevur skrivað, yrkt og umsett. Eg skuldi gera savningar- og úrvalsarbeiðið, og Magnus skuldi hava prent, uppseting, og myndaúrval um hendur. Uppskotið var, eftir mín- um tykki, líka so genialt sum tað var sjálvsagt. Vit fóru til verka og vóru næstan lidnir, nú Magnus so knappliga andaðist. Vit høvdu avtalað ikki at skriva nakað í bløðunum um hetta, men eg haldi, tað er beint at nevna tað nú. At ein vinskapur kom í lag okkara millum, sum ikki var minni, tí at hann var kyknaður upp spakuliga, og hevði hildið hóast meira enn eina ósemju, var ikki tað ringasta úrslitið av hesum samarbeiðinum. Lat meg leggja aftrat, at Magnúsar sjáldsama lay-out- og uppsetingarhegni kom allarbest til sjónar í arbeiddinum við hesi bókin. Hansara evni til at velja teknarar og illustratarar og til, kvikur sum eitt snarljos, at siggja, hvussu ein bók prýðiligast og best kundi útbúgvast, bóru á tað visionera. Tað er mín vón, at henda bókin kann koma út so nær sum gjørligt í tí líki, sum Magnus hevði hugsað sær.

Í djúpum samhuga við móður, systkjum og Karen.

Hanus Andreassen